

BARABÁS MIKLÓS, MARTOR AL MODERNIZĂRII ÎNALTEI SOCIETĂȚI ROMÂNEȘTI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA*

dr. Adrian-Silvan Ionescu

Când Barabás Miklos ajungea, în luna noiembrie a anului 1831, la București, găsea un oraș plin de contraste demne de a fi studiate, de bogăție și pauperitate, de eleganță și neglijență, de confruntare între Apus și Răsărit. El sosește exact în momentul de mare descumpănire a societății românești, când matricele culturale și comportamentale orientale erau înlocuite cu acelea ale Europei occidentale.

Ceea ce frapa pe toți călătorii străini prin Țările Române la începutul secolului al XIX-lea era bogăția și fastul veșmintelor purtate de orășenimea avută și de boierime. Nimeni nu-și refuza plăcerea de a se îmbrăca în materiale scumpe, de a purta bijuterii, de a fuma din ciubuce de spumă de mare bătute în nestemate și de a se plimba în trăsură. Nuanțele cele mai strălucitoare, cele mai contrastante și țipătoare se întâlneau pe străzile Capitalei, plimbându-se cu fatuitate pe trupurile durduții ale dudușilor și coconilor, ale jupânelor și boierilor mari. Nimeni nu se temea de cacofonii cromatice fiindcă acordurile erau totdeauna desăvârșite în ciuda gamelor violente ce, în alt context, ar fi riscat să se excludă reciproc. Maxima prețiozitate a îmbrăcămintii era dată și de abundența de broderii de fir de aur și argint cu care erau garnisite aceste haine de zi cu zi, spre a nu mai spune nimic despre cele de sărbătoare care erau pur și simplu muiate în fireturi.

Un boier purta pe cap ișlic, era îmbrăcat cu anterior peste care venea fermeneaua scurtă și giubeaua amplă, îmblănită. Pe dedesubt erau trași niște șalvari sau ciacșiri, din postav subțire sau gros, după anotimp. În picioare se purtau meși și, pentru deplasare, se încălțau papuci.

Să analizăm fiecare dintre aceste piese vestimentare. Ișlicul era un acoperământ de cap în formă globulară cu o bază cilindrică, făcut din carton și acoperit cu pielicele de miel de astrahan încă nenăscut. Ișlicul unui boier velit avea o circumferință de 1,80 m și în vârf atârna un ciucure de mătase. Boierii de rangul II aveau ișlicul de mai mici dimensiuni și surmontat de un fel de perină din postav verde sau grenă, în vreme ce boierii de rangul III nu-l aveau globular ci tronconic.

Doar domnitorul, marele ban și marele spătar puteau purta gugiumanul de samur cu surguci din perle și nestemate. Fundul de postav al acestuia era alb pentru domnitor – albul, de fapt, era culoarea voievodală pe care doar vodă și familia sa o puteau purta. Nuanțele descreșteau în intensitate coborând scara arhondologiei. Astfel, boierii veliți (sau divaniți, care formau divanul țării și erau, deci, miniștrii) aveau dreptul să poarte

* Comunicare, sub titlul *Barabás Miklos și eleganța bucureșteană*, ținută la sesiunea comemorativă Barabás Miklos, 21 iunie 1998, Sfântu Gheorghe, Covasna.

roz, vernil, bleu sau roșuri, galbenuri și albastruri puternice în vreme ce aceea de rangul II și III aveau rezervate tonalități închise de brun, albastru, verde. Aceeași diferențiere era făcută și prin podoaba bărbii pe care numai veliții o puteau cultiva după pofa inimii, lăsând-o să le crească foarte lungă, spălând-o și parfumând-o. Rangurile boierești inferioare puteau să-și lase doar mustați.

Ceacșirii erau niște șalvari din postav gros ce se purtau în timpul iernii; erau de obicei roșii. Giubeaua era o haină amplă, lungă, îmblănită. Fermeneaua era o haină scurtă până în talie, din postav, uneori îmblănită. Blana depindea de bogăția purtătorului: putea fi jder, răs, dihor, dar și vulpe ori iepure pentru cei fără dare de mână. Totdeauna însă ea era brodată pe piept și spate cu fir de mătase ori cu fir metalic. Motivistica era fitomorfa sau geometrică, bazată pe linii moi, curbe și spirale recurente. Pe spate decorul era înscris într-o formă generală triunghiulară. O haină aproape identică, la fel de scurtă și de împodobită cu ceaprazuri, dar cu mânecile despicate pe toată lungimea lor, era cepchenul purtat atât de bărbați cât și de femei. Acesta era însă rezervat ciubucciilor, cafegiiilor, arbănașilor și armăuților ce formau personalul administrativ și de pază al unei curți domnești sau boierești. Totuși, cepchenul era purtat și de doamnele din înalta societate, care îl aveau din catifea sau mătase, cu nenumărate broderii delicate.

Peste cămașă, un bărbat îmbrăca anteriorul de cetarea vărgată, ce era petrecut peste piept și pântec și încins cu un brâu din șal scump de cașmir. Era lung până la pământ și, pentru a nu stânjeni mersul, avea două crăpături în partea de jos, lateral, lungi de 25–30 cm. Peste el se îmbrăca fermeneaua scurtă în tonalități mai stinse iar peste ea venea giubeaua grea, din stofă de lână merinos numită *pambriu*, îmblănită cu samur. Deși nu erau vizibili, totuși, pe dedesupt erau purtați șalvari sau ceacșiri. În picioare încălțau meși care erau un fel de ciorapi din piele fină, fără toc, vârați în papuci atunci când se circula prin casă ori în cizme sau pantofi grosieri când se ieșea afară. Meșii, erau, de fapt, încălțăminte de bază pentru interior, stându-se cu ei pe divan, sau țopăind la baluri, așa cum relatează Ion Ghica: „(...) boierii cei tineri își lepădau giubelele și papucii, rămăneau numai în meși și alergau de luau fetele și cucoanele la joc, la poloneză, la parolă, la vals și la ecossaise”¹. Numai domnitorul purta papucii căptușiți cu postav roșu, celorlalți boieri fiindu-le interzisă această nuanță. La fel, doar marele dragoman al Porții și fiul său – greci din Fanar ce aveau să ajungă domni în principate ca răsplătă pentru serviciile lor de tălmăci – aveau voie să poarte papuci galbeni. De la brâu era nelipsit hangerul cu mâner bătut în pietre scumpe – mai mult ornamental decât funcțional – și din mână șiragul de mătănii cu boabe din diamant, perle, corali, lapis-lazuli, agat sau lemn de trandafir. Despre mătănii, prințul Charles Joseph Lamoral de Ligne, aflându-se la Iași în 1788 și adaptându-se extrem de bine în societatea boierimii moldave al cărei costum și maniere le îmbrățișase cu totul, spune că erau folosite pentru mesaje galante prin felul de mișcare al mărgelilor prețioase care constituiau un vocabular cifrat între îndrăgostiții din lumea mare ce, prin rigiditatea moralei, nu-și puteau permite cochetăriile saloanelor apusene dar nici nu se puteau dispensa de ele².

¹ Ion Ghica – *Un bal la curte în 1827*, în *Scrisori către V. Alecsandri*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1953, p. 209.

² *Fragment d'une lettre de Monsieur le Prince de Ligne à Monsieur le Comte de Ségur, Ministre de France à St. Petersbourg*, în *Documente privitoare la Istoria Românilor*, Urmare la Colecțiunea lui Eudoxiu de Hurmuzaki, Supliment I, vol. III, București 1889, p. 77.

Boierii de rangul II sau III aveau aproximativ același veșmânt și în aceeași stratificare dar din alte texturi și, evident, în altă cromatică. În loc de giubea aveau un halat neîmblănit, eventual vătuit, mai subțire sau mai gros, după sezon. Coconii purtau anterior vârgat, mai lung sau mai scurt, după vârste, strâns într-un brâu în care înflegeau călimara de bronz de care se foloseau la învățătură. Pe deasupra îmbrăcau o fermeneă de postav fin, bogat brodată, iar capul și-l acopereau cu un fel de turban – dar nu de tipul celor turcești – din șal persan numit, tarabolos sau cealm. Șalul se învărtea de mai multe ori în jurul creștetului până lua forma cilindrică și plată a unui cașcaval. Capătul franjurat atârna, cochet, într-o parte. Acesta era un acoperământ de cap foarte comod, la care recurgeau toți boierii – și chiar domnitorul – atunci când se aflau în interior, în haine de casă, când nu aveau vizite oficiale sau audiențe ce impuneau ținuta de aparat, plină de bogăție și grandoare, menită să impresioneze. Talentata domniță Ralu, fondatoarea teatrului de la Cișmeaua Roșie și protectoarea artiștilor, s-a dovedit și o dotată pictoriță făcând portretul tatălui ei, Ioan Vodă Caragea, după ce acesta părăsise tronul Țării Românești și-și trăia tihnit bătrânețea la Florența. Domnitorul care a împrumutat numele său uneia dintre cele mai catastrofale molime care a bântuit ținutul în 1813 – „ciuma lui Caragea” – este prezentat așezat comod pe un fotoliu, purtând pe cap o cealma de șal indian, alb cu înflorituri multicolore și îmbrăcat într-un caftan roșu, închis la piept cu găitane de fir cu bumbi de aur, peste care are giubeaua albă, domnească, îmblănită cu smaur. Imaginea în care domnița Ralu – măritată Argyropolou – și-a imortalizat tatăl reprezintă un prețios document de epocă. La fel de însemnate pentru iconografia legată de rangurile boierești și de vestimentația lor sunt cele trei planșe din albumul cavalerului bavarez August von Henikstein (1802–1840), din timpul trecerii sale prin țara noastră în 1825. Tânărul bavarez făcea parte din suita regelui Otto I al Greciei având funcția de tălmăci; pentru serviciile sale, în 1838, avea să fie trimis consul la Triest³. În albumul său de acuarele sunt consemnate, cu acuratețe, costumele purtate de clasele sociale din ținuturile românești: *Negustori și boieri de rang inferior, Boieri de rangul II și căminari și Boierii de prim rang*, între care se află domnitorul din acea vreme, Grigore IV Ghica (1822–1828), ce poartă un halat alb-gri, căptușit cu ghermesut (satin) ghiulghiuliu (roz) pe sub a cărui margine se văd ceacșirii roșii și meșii peste care sunt încălțați papuci galbeni iar pe cap are tarabolos. Un autor anonim a pictat portretul de aparat al aceluiași domnitor unde albul este predominant la caftanul voievodal cu guler și margine de samur și la fundul gugiumanului.

Un alt observator atent al costumelor boierești și domnești este Sir Robert Ker Porter (1777–1842), pictor de scene istorice, batailliste și de peisaje ce, între 1817 și 1820, a făcut o lungă călătorie în Orient. Reputația sa de artist i-a asigurat un loc demn de invidiat la curtea țarului Alexandru I, ca autor de compoziții istorice inspirate de campanii militare mai vechi sau mai noi. Volumul memorialistic pe care l-a consacrat

³ Constantin I. Karadja – *Les aquarelles grecques du Chevalier de Henikstein*, „Le Messenger d'Athenes” no. 3401/25 Mars 1933; Paul Cernovodeanu – *Tipuri și costume pitorești bucureștene din albumul lui Henikstein (1825)*, Revista Muzeelor” nr. 2/1968; Adrian-Silvan Ionescu. – *Artă și document*, Editura Meridian, București 1990, p. 140–149.

acelui voiaj – *Travels in Georgia, Persia, Armenia, Ancient Babylon, & c. & c. During the Years 1817, 1818, 1819 and 1820* – este bogat ilustrat. Cele două schițe inspirate de vederea boierilor și a domnitorului Țării Românești au darul să dea o idee cititorilor asupra modei masculine de aici. Ajuns în București la 6 februarie 1820, Ker Porter este primit în audiență de Alexandru Vodă Suțu (1818–1821). Ceea ce îl uimește pe călătorul britanic este gugiumanul care i se pare că nu concordă cu restul costumului domnesc: „(...) îmbrăcămintea lui era după cel mai strălucitor gust turcesc, totul exceptând căciula și aceasta, ca și cea purtată de supușii săi valahi, era de blană neagră, semănând la formă cu acoperământul de cap al unui dragoman al Porții”⁴. Observația este judicioasă dar memorialistului îi scăpa, probabil, faptul că fanarioții aveau drept trambulină pentru tronul uneia dintre Țările Române tocmai funcția de dragoman al sultanului. Schița alăturată îl prezintă pe domnitor bust, din profil, mărunț și slab, pierdut în profuzia de blănuri scumpe ce îl acopăr – gulerul și gugiumanul – care, împreună cu barba sa lungă, formează o masă de păr în care trăsăturile sale aproape dispar. Seara oaspetele britanic e invitat în casa unui mare boier unde se dădea un concert urmat de un bal – bun prilej de a vedea și schița portul oaspeților, din care cel mai mult îl amuză islicul: „Costumul general este turcesc, din brocart de toate culorile, brodat și îmblănit; până aici totul era bine dacă uriașa tichie valahă nu transforma totul în ridicol. Ea este în formă de dovleac, aproape de trei picioare circumferință și de o înălțime egală. Materialul e pielea gri argintie de miel de Buchara, cu un ciucure în vârf spre a ajuta pe purtător să și-o scoată când vrea să salute o cunoștință. Acest mic adaos este verde pentru fiecare persoană, exceptând familia domnitoare care îl are alb. Tichia rangurilor mai mici este de aceeași formă, dar nu atât de mare, iar enorma podoabă din vârf este o perină pătrată acoperită cu pânză întunecată; de fapt, toți acești oameni par atât de instabili din cauza greutateii de la partea superioară încât este dureros să-i privești după ce-ți trece prima impresie de rizibil absurd”⁵. Desenul alăturat prezintă, într-o linie nervoasă și expresivă, două busturi afrontate de boieri, unul tânăr, de rang inferior, cu mustață și islicul cu perină, și un boier velit, bătrân, cu barbă mare și islicul cu ciucure. Cei doi par cocoșați de greutatea podoabei ce le acoperea țeștele rase.

Vestimentație aceasta greoaie, lungă și largă, nu-i împiedica totuși pe boieri să se distreze la balurile care începuseră să se organizeze, în conformitate cu gusturile apusene ce le aduseseră ofițerii imperiali austrieci sau ruși în prea desele lor ocupații ale țării. Părerile sunt contradictorii în privința eleganței la dans și a agilității participanților: fostul consul britanic la București, William Wilkinson, are numai cuvinte de reproș la adresa stângăciei dansatorilor, ce i se par incomodați de hainele lor ample⁶; Dimpotrivă, pictorului Sir Robert Ker Porter, bărbații i se par deosebit de grațioși atunci

⁴ Sir Robert Ker Porter – *Travels in Georgia, Persia, Armenia, Ancient Babylon &c. &c. During the Years 1817, 1818, 1819 and 1820*, London 1822, vol. II, p. 785.

⁵ *Ibidem*, p. 788; Adrian-Silvan Ionescu – *op. cit.*, p. 78–79.

⁶ William Wilkinson – *An Account of the Principalities of Wallachia and Moldavia, Including Various Political Observations Relating to Them*, London 1820, p. 137.

când își leapadă giubelele și islicele, rămânând doar cu o vestă roșie peste anteriul colant, strâns în splendidul șal de cașmir. Totuși, artistului englez îi displace aspectul capului dănțuitorilor care, frustrat de enormul ișlic, distona față de restul costumului, părând neînsemnat și caricatural acoperit doar cu o minusculă calotă roșie, care lăsa evidente urechile clăpăuge și mustățile și bărbile lungi, care fluturau grotesc în pasul alert al valsului⁷.

Boierii mai bătrâni nu disprețuiau plimbările în aer liber, la Șosea, până departe, la Herăstrău. Aceasta se făcea zilnic, după amiaza, pe aproape orice vreme, vara în caleașcă, iarna în sanie, cu splendide atelaje conduse de un vizitiu în livree; pe bancheta din spate erau așezați unul sau doi amăuți cu fustanelă, cepchen muiat în aur și brăul plin de iatagane și pistoale, care țineau în mână ciubucul stăpânului. Eleganța acestor slujitori demonstra bogăția boierului, stăpânul lor.

Delicatele jupăneșe și jupănițe sprâncenate acordau și ele mare atenție veșmintelor. Își pierdeau mult timp sulimenindu-se, încondeindu-și ochii și sprâncenele, colorându-și unghiile în roșu – fapt ce-l uimea pe generalul conte Alexandre de Langeron⁸. Părul bogat și lung era lăsat despletit și în el se prindeau fulii și stele de mărgăritare și nestemate. Uneori capul era acoperit cu mici fesuri de catifea oranj, vișinie sau violetă, cusute cu fir prin care erau împletite perlute. Ciucurile greu, de fir auriu, atârna pe o parte. Alteori, pe creștet era prins un ornament în formă de taler, din carton acoperit cu mătase ori catifea, și brodat, așa cum are prințesa Elena Suțu în litografia lui Louis Dupré. Tot la ea poate fi admirat finul halat de cetarea strâns în jurul taliei subțiri cu un șal indian. Altele îmbrăcau peste acesta și un pipiri de Epir, fără mâneci ori cu ele despicate ca la cepchen, croit smicircular și făcând nenumărate cute la spate. Acest articol vestimentar era foarte potrivit pentru o mulțime de broderii cu fir auriu sau argintiu.

În interior, pentru comoditate, femeile purtau o bluză subțire de borangic numită *ciupag*, peste care îmbrăcau un cepchen de catifea. Șalvarii erau de rigoare, cu sau fără fusta pusă pe deasupra. Rochiile erau largi și ample, fără talie, și în această privință părerile sunt împărțite: contele de Langeron detestă aceste rochii care lasă posibilitatea pântecelui să iasă, disgrățios, în afară⁹, în vreme ce prințul de Ligne le găsește foarte plăcute pentru ochi căci, în lejeritatea și transparența lor, evidențiază formele armonioase ale trupurilor feminine de o rară frumusețe în valahia și Moldova¹⁰.

Gracilele lor piciorușe erau încălțate cu papuci de catifea cusuți cu fir și perle și înzorzonați cu pampoane de mătase. Dacă, cine știe ce vizită urgentă le obliga să părăsească iatacul și să treacă ulița, peste papucii aceștia erau trași alții, cu talpă de lemn, înaltă, care le ferea de noroiul din ogradă și dintre bărnele podului Mogoșoaiei

⁷ Sir Robert Ker Porter – *op. cit.*, p. 788.

⁸ Generalul Conte Alexandre de Langeron – *Jurnalul resbôielor făcute în serviciul Rusiei la 1790 de Generalul Comite de Langeron*, în *Documente privitoare la Istoria Românilor*. Urmare la Colecțiunea lui Eudoxiu de Hurmuraki, Supliment I, vol. III, București 1889, p. 75, 77.

⁹ *Ibidem*, p. 75.

¹⁰ *Ibidem*, p. 77.

sau a altei artere pe care se afla casa. Acești papuci de lemn, numiți *nalân*, semănând mult cu cei japonezi, erau sculptați și intarsiați cu sidef și aveau barete de catifea ornamentate cu broderii de fir.

Fabuloase bijuterii le înconjurau gâtul, mâinile și brațele. Centuri cu paftale de diverse mărimi și din cele mai variate materiale le împodobeau mijlocul. Din aur și argint, filigranate, gravate și bătute, cu plăci de sidef sculptate în relief plat cu motive zoomorfe sau fitomorfe, aceste paftale erau obiecte de valoare ce se transmiteau din generație în generație la fel ca și cerceii, colierele, brățările și inelele.

Ion Ghica ne-a lăsat o frumoasă descriere a aspectului unor jupânele din înalta societate bucureșteană: „Cucoanele cele tinere se purtau legate la cap cu turban de tulpan, zăbranic sau marabru meșteșugit adus cu coadele cu panglice și urmuz împănat cu stele și fulii de diamant, rochie de mătăsărie, marțelin sau paplină fără cute, mâneci cu bufanturi ciupag scurt pe moda imperiului. (...) Cucoanele mai în vârstă mai păstrau încă fesul alb, legate cu testemel cu bibiluri, paftale de aur cu pietre scumpe și cu șal pe spate”¹¹.

Neglijate de soții și tații lor – ce se îndeletniceau numai cu discuții politicești, ticluind intrigi care să le aducă înălțarea în rang sau conspirând împotriva domnitorului și a Sublimei Porți – jupânele și jupânițele duceau o viață plicticoasă închise în iatacurile lor sărăcăcios mobilate și, visătoare și melancolie, tânjeau după pasiuni puternice, mistuitoare. Se îndeletniceau cu brodatul, cu făcutul dulceții și a conservei de legume pentru iarnă iar când se întâlneau mai multe, fumau și beau cafele la fel ca bărbații, și se laudau cu ultimele achiziții în materie de îmbrăcăminte. Dintotdeauna, acest subiect a fost și va rămâne cel mai important în conversația feminină. Existența era mult mai simplă și mai tihnită atunci, astfel că preocupările legate de îmbrăcăminte stăteau în chiar axul ei, acordându-li-se nu numai un timp apreciabil în selectare și construire pe trup dar și sume substanțiale pentru procurarea celor mai bune materiale care să fie contigue poziției și averii purtătorului. Căci, mai mult decât în contemporaneitate, atunci veșmântul nu era doar un acoperământ necesar al corpului, ci un element cu valoare eminamente estetică și de mesaj ce nu putea fi ignorat de nimeni și era înțeles de toți, indiferent de cultură și de statut social.

Totuși, doamnele se plasau în avangardă: fiind mult mai nonconformiste decât bărbații lor, ele adoptaseră demult rochiile occidentale, chiar dacă le acordau stilului oriental și ornamentelor acestuia. Ele își devansaseră soții cu cel puțin o generație fiind foarte atente la nota modei dată de Paris. Croitorii străini aveau suficient de lucru în București pentru că eleganța feminină era aici competitivă cu aceea din marile capitale europene. Portretele făcute în primele două decade ale veacului de Mihail Töpler revelă portul generalizat al rochiilor empire de doamnele din înalta societate: talia foarte sus, sub sâni, un decolteu amplu înconjurat de un volan de tul transparent și fusta plisată ca un hiton antic. La aceasta se adăugau bijuteriile orientale, paftalele, pandativele, cerceii și broșele prinse în păr, a căror materialitate – aur, perle, sidef, pietre prețioase – era

¹¹ Ion Ghica – *op. cit.*, p. 209.

admirabil redată de pictor, contrastând cu nuanțele întunecate ale buclelor și marmoreana carnație. Safta Ipsilanti, soția domnitorului Constantin Ipsilanti, Zoe Brâncoveanu, vorniceasa Manu și alte reprezentante ale protipendadei îi pozaseră maestrului austriac în aceste veșminte. Safta Castrișoia era imortalizată la 1825 de pictorul sârb Pavlu Diorcovicci purtând o rochie cu mâneci bufante și dantelă la marginea decolteului generos, având aruncat un bogat șal indian pe un braț și, peste coafura la modă, având înfășurat un turban.

Adaptabilitatea femeilor la noile mode și moravuri era remarcabilă, așa cum observa generalul conte Alexandre de Langeron, regalist francez refugiat din fața revoluției și stabilit în Rusia unde își oferise serviciile de militar: „În 1806 noi găseam încă multe dintre aceste doamne în costum oriental, casele lor fără mobile și soții lor foarte geloși. Dar revoluția care s-a făcut la Iași, apoi la București și în provincie, a fost pe cât de rapidă pe atât de completă: într-un an toate doamnele moldovence și valahe au adoptat costumul european (...) și știind că în țările civilizate o femeie de bon ton trebuie să aibă un amant, și-au luat doi, pentru a fi și mai la modă. (...) Aceste doamne având multe aptitudini pentru tot ce vor să învețe, au ajuns într-un an să danseze de minune, în vreme ce, când noi venisem în Moldova, ele nu știau nici să meargă”¹².

Bărbații erau mult mai tradiționaliști și retardatari, preferând să rămână la veșmântul oriental, neschimbat de veacuri, prescris de arhondologie în funcție de rangul purtătorului. Starea unui boier se citea de departe prin culorile veșmântului, calitatea blănurilor și mărimea islicului, toate acestea impunând dozarea plecăciunii și a respectului cuvenit. De aceea, până târziu către mijlocul veacului, bătrânii boieri nu vor renunța la portul străbun. Într-o schiță făcută de Charles Doussault în deceniul al patrulea, la un bal, pot fi văzuți bătrâni demnitari cu anterior, giubea și gugiuman, stând pe fotolii sau trântiți pe sofale, dar înconjurați de multe demoazele coafate și îmbrăcate după ultimul jurnal de la Paris și de tineri în fracuri strâmte.

Schimbarea portului nu era văzută bine de Imperiul Otoman, ea coincidând cu o neavenită emancipare a Principatelor Române față de puterea suzerană, așa cum observa călătorul și memorialistul britanic William Macmichael: „Sub ochiul gelos al suspiciosului guvern al Turciei, articolul de îmbrăcăminte nu este deloc un subiect de mică importanță; iar folosința costumului Europei civilizate ar fi considerată o inovație la fel de primejdioasă ca și adoptarea celor mai luminate vederi de politică modernă”¹³. Totuși, tinerii erau receptivi la noile forme vestimentare și le adoptaseră, fie chiar și cu timiditate, așa cum văzuse generalul de Langeron pe câțiva dintre ei purtând frac la 1806¹⁴. Un pictor necunoscut îl portretizează, la 1825, pe negustorul Fotie Vasiliu îmbrăcat într-o redingotă albastră, cu reverele crestate și închisă la două rânduri cu nasturi metalici, aurii; vesta albă are guler înalt; legătura de gât, tot albă, este rulată de câteva ori în jurul

¹² Generalul Conte Alexandre de Lageron – *op. cit.*, p. 79.

¹³ William Macmichael – *Journey from Moscow to Constantinople in the Years 1817, 1818*, London 1819, p. 119.

¹⁴ Generalul Conte Alexandre de Langeron – *op. cit.*, p. 79.

gulerului ce se ridică mult pe obrazul ras, ajungând până sub favoriți. Alți negustori, mai puțin curajoși, își păstrează anteriorul și caftanul dar arborează legătura de gât albă, cochec înodată, și renunță la tarabolas ori fes pentru o șapcă. Barbu Solacolu a pozat pentru portretul său în 1832, preferând să apară cu capul descoperit, pentru a i se vedea părul frizat și perciunii frumos tăiați. Mustața în furculiță este după moda vremii.

Aceste „haine nemțești” aduceau o democratizare nedorită: gamele strălucitoare și formele caracteristice erau înlocuite cu tonuri terne, egalizatoare și forme standard. Specificitatea rangurilor dispărea și populația nu era deprinsă cu ele, astfel că se creau diferite confuzii. Orice supus român care le purta devenea ținta ironiilor și oprobiului public, era luat drept străin și apostrofat, cu motiv sau fără, „măi neamțule!”, „neamțule bețiv” sau „neamțul dracului!” dacă se întâmpla să aibă, cumva, și vreun diferend sau să bruscheze accidental pe altul care nu le purta. Alecu Russo nota cu mult umor această transformare: „Ivirea pantalonilor în Prințipate, ca tot lucrul menit de a prefăce societățile, fu întâi rușinoasă, răsă, hulită și batjocorită. Cel întâi român care și-a schimbat hainele pe un frac și o pălărie a fost multă vreme pentru curțile boierești din Iași și din București un soi de caraghioz, sau, după limba nouă, un bufon: vătavii de pin ogrăzi râdea, rândașii și țâganii s-ar fi rușinat să-și ie căciula înaintea unui frac, iar boierii, netezindu-și bărbile mari și tufocase după rang și cin, striga: «Măi neamțule!...» cu un haz nespus. Iarna ștregarii alunga surtucile pe uliță... «cald... cold... domnule?» și multe frumoase iscodiri a duhului de pe acea vreme. Boierii și cucoanele leșina de răs; un boier mare din capitalie, în ziua care, mai mult de glumă decât denadins, se șfăbisă, ieși pe ulițele Iașului; i se păru lumea cu totul alta, până în acea zi soarele și lumina nu avusă putere să răzbată prin taclituri, scurteice; boieriul, deși deprins în hainele egalității, cum le numesc autorii de astăzi, sufla însă mai slobod și mai voios. Ce gândea boieriul în hainele egalității nu se știe, el singur a uitat impresiile momentului, căci în mijlocul voioșiei sale o mână neagră și vânoasă îl apucă de mâneca surtucului, și un glas îi striga în ureche: «A! ce dracul!... Domnule... parcă ești surd... de când te strig!... hai degrabă să dregi trăsura că așteaptă boieriul să iasă la Copou!...» Boieriul se întoarsă cu o vorbă lată și curată moldovenească... iar vezeteul, înspăimântat, se dipărta mărâind în dinți: «Pas de cunoaște acum care-i boier și care nu-i, dacă s-a nemțit și stăpânul meu!...» Vezeteul luasă pe boier sade de carătaș! O, egalitate! iată faptele tale!...”¹⁵.

Aceeași atitudine față de noul tip de îmbrăcăminte o observă și Barabás Miklos în amintirile sale din vremea șederii în Capitală: „Bucureștenii sunt obișnuiți a învinui pentru orice lucru prost pe «Neamțul» așa că dacă din întâmplare vreun român în haine europene s-a lovit de vreun alt român ori l-a supărat într-o ceva, primea răspunsul: *Neamțule bețiv!* Acest titlu deriva desigur din motivul că vinul fiind foarte ieftin, adică doi creștari ocaua, meșteșugarii nemți abuzând de el, umblau beți prin oraș (...)”¹⁶. El însuși elegant și deprins cu manierele europene¹⁷, devneise foarte atent la insolitul

¹⁵ Alecu Russo – *Studie moldovană*, în *Opere*, Chișinău 1989, p. 49–50.

¹⁶ Dr. Andrei Veress – *Pictorul Barabás și românii (cu însemnările sale din 1833 despre viața bucureșteană)*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Literare, Seria III, tom IV, Memoria 8, 1930, p. 25.

¹⁷ *Ibidem*, p. 23 – „Eu pe atunci eram tânăr de douăzeci și unu de ani și, se înțelege de la sine, îmbrăcat elegant, căci atât la Cluj cât și la Sibiu eram acasă în cercurile cele mai înalte și învățasem de cu vreme cum trebuie să fii îmbrăcat și cum să te porți în astfel de societate”.

spectacol ce i se oferea înaintea ochilor: el era martorul celei mai interesante faze a modernizării Țării Românești prin schimbarea portului și a obiceiurilor. Pentru boierii angrenați în aparatul de stat aceasta era o necesitate căci administrația rusească a Prezidentului Plenipotent, generalul conte Pavel Kiseleff, nu agreea învechitul costum fanariot și impusese adoptarea celui de ultimă modă. Barabás sesizase foarte bine aceste cauze și consecințele lor, uneori hilare pentru cei nehotărâți sau prea puțin curajoși: „Această epocă era foarte curioasă la București unde lumea, voind a se linguși pe lângă muscali, a început să se lase de obiceiurile turcești, imitând și luând pe cele europene. Hainele turcești erau purtate de boierime și de slugile ei, arnăuți, pe când țărani și-au păstrat portul strămoșesc, tot așa ca și cea mai mare parte a femeilor, însă cocoanele din înalta aristocrație purtau mai toate rochie după moda franceză. Tinerimea, firește, își schimba mai ușor portul decât oamenii mai în vârstă cari, obișnuți cu hainele turcești, se lăsau numai cu încetul de ele, luând în locul turbanului o șapcă asemănătoare șepcii ofițerilor ruși, în loc de nădragii largi turcești, pantaloni și în locul papucilor galbeni cizme negre”¹⁸. Schița pe care o face unuia dintre protectorii săi, aga Filipescu – acela care îl prezentase generalului Kiseleff și-i obținuse invitația la balul dat de Prezidentul Plenipotent de Sf. Nicolae, ziua onomastică a țarului (bun prilej pentru tânărul pictor de a fi cunoscut de protipendadă și de a primi comenzi pentru portrete) – este revelatoare în acest sens: șeful poliției poartă anterior strâns cu brăul de șal scump, un halat ușor, pantaloni, cizme și șapcă pe cap. O imagine asemănătoare surprinsese și pictorul rus Maxim Nichiforovici Vorobiev în pânza sa *Iașii în 1830* care avea în prim plan curtea agiei: pe poarta larg deschisă intră un rădvan boieresc precedat de câțiva arnăuți călări în vreme ce aga asistă la această sosire a unui personaj important. El poartă ișlic și caftn și încă nu și-a ras barba de boier velit dar este încins cu sabie peste anterior, însemn modern al demnității sale. În spatele său, la o distanță plină de deferență față de poziția sa înaltă, stau doi tineri ofițeri, îmbrăcați în uniformă rusească, și ciubuciuil agăi, cu tarabolas, cepchen și fustanelă, ținând în mână lunga pipă a stăpânului. Pictura are valoare de document istoric prin alăturarea reprezentanților a două mentalități diferite exprimate prin costum.

Unii erau mai categorici în adoptarea noului veșmânt și, pentru a da un exemplu demn de urmat și de alții, presa făcea publică decizia luată de câte un mare boier în acest sens. „Curierul Românesc” anunța, în august 1830: „D. Marele Vornic Grigore Filipescu, ca să dea dovadă a veacului în care ne aflăm și a simțimenturilor sale celor civilizate și nesupuse la prejudecăți, la 15 ale aceștii, lepădând hainele cele purtate până acum, a ras barba și au îmbrăcat hainele Europi cei civilizate”¹⁹.

Alec Russo observase cu multă judiciozitate importanța modificării portului pentru înnoirea mentalităților: „Arma întâi și cea mai grozavă care a bătut cetatea trecutului a fost schimbarea portului vechi. Straiul făcea omul: feliul hainei modelează trupul și mintea, și întipărește din părinți în fii tradițiile și obiceiurile. Precuvântarea istoriei

¹⁸ *Ibidem*, p. 23–24.

¹⁹ „Curierul Românesc” no. 45/Avgust 17, 1830.

moderne a țărilor române este neapărat schimbarea portului; țivilizația de astăzi este fapta logică a părăsirii hainilor vechi; ideea nouă a năvălit în țară o dată cu pantalonii, și mai strașnică decât năvălirile tătarești, încât ai scăpăra, au pârlolit șacsări, șlicuri, mestii, giubele și toată garderoba strămoșească”²⁰.

O importanță deosebită în adoptarea costumului occidental a avut-o uniforma militară prescrisă pentru trupele care formau miliția pământenească instituită de Regulamentul Organic. Chiar Barabás remarcase acest lucru: „Trecerea aceasta de la portul vechiu la cel nou european a fost mult înlesnită prin uniforma militară, prin care lumea s-a obișnuit cu noile forme ale vestmintelor, căci după ocupațiune primul lucru al Rușilor a fost înființarea unei armate românești cu uniformă europeană, asemănătoare acelei rusești”²¹. În primul rând, boierii care se hotărâu să îmbrățișeze cariera armelor primeau grade echivalente cu rangul deținut în viața civilă, conform arhondologiei, fapt ce reprezenta o mare atracție pentru mulți dintre ei. Apoi, ceacoul pe care urmau să îl poarte pe cap, era de formă tronconică, din carton acoperit cu pielicele de miel negru, – amintind de ișlicul purtat până atunci doar că avea cozoroc de lac, o flamă de postav în culoarea țării – galben pentru Muntenia și roșu pentru Moldova – și stema principatului stampată în alamă²². Din aceleași motive de a oferi un exemplu personal și a da un impetus celor tentați să intre în armată, presa saluta momentul în care comandantul nou-înființatei oștiri lua surtucul galonat, așa cum a făcut „Albina” în Moldova: „D. Hatman Constantin Paladi, generalul inspector și șeful oastei pământenești, răzând barba și dezbrăcând costumul asiatic s-a îmbrăcat cu uniforma militărească națională”²³. Adoptiunea nu era totdeauna atât de netă pentru că nici purtătorii nu erau pe de-a-ntregul hotărâți pentru care dintre mode să opteze. Jean A. Vaillant, profesor la Colegiul Sf. Sava, văzuse la revista trupelor un tânăr ofițer ce stătea în front cu ceacoul pe cap având însă pe umeri vechiul contoș împlănit pus peste uniformă și papucii puși peste cizmele cu piteni²⁴. Cazul relatat de profesorul francez nu era o singularitate căci, până să le fie cusută uniforma la vreunul dintre croitorii străini stabiliți în Capitală, mulți dintre boierii ce se văzuseră deodată ofițeri, se purtau cu sabia încinsă peste anterior – la fel ca aga de la Iași din pictura lui Vorobiev – și cu șapca ori ceacoul pe cap²⁵. În amintirile sale, colonelul Grigore Lăcusteanu evocă întâlnirea unor generali ruși cu polcovnicul Ion Solomon, deținător al unei funcții de comandă în miliția pământenească

²⁰ Alecu Russo – *op. cit.*, p. 49.

²¹ Dr. Andrei Veress – *op. cit.*, p. 24.

²² Horia Vladimir Șerbănescu – *Uniformele și echipamentul miliției pământene a Țării Românești 1830–1843*, „Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară” nr. 13/1980; *Idem* – *Uniformele și echipamentul miliției pământene a Moldovei 1830–1848*, „Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară” nr. 16/1983.

²³ George Ioan Lahovary – *Hărtii vechi. Genesa oștirii românești 1830*, București 1893, p. 22.

²⁴ J.A. Vaillant – *La Roumanie ou histoire, langue, littérature, orographie, statistique des peuples de la langue d’or, ardélians, vallaques et moldaves, résumés sous le nom de romans*, Paris 1844, tom III, p. 437.

²⁵ [I. Manolescu-Mladin] – *Memorii și amintiri despre Istoria progresivă a Armatei Române 1830–1890*, „Patrula” no. 2 și 3/16 Ianuarie – 1 Februarie 1891.

a Munteniei, care „era îmbrăcat arnăuțește, cu șalvari, cepchen, legat la cap turcește și cu pistoale la brâu”²⁶. Nu peste mult, în 1831, Solomon îi va poza lui Constantin Lecca (1807–1887), în mare ținută, pentru suita de litografii cu șefii oștirii.

Acuarela lui Barabás, *Bucureștii în anul 1832*, sintetizează în mod admirabil această schimbare de port prin prezența celor două personaje în primul plan al panoramei: lângă parapet, în apropierea bisericii metropolitane, vechiul și noul erau reprezentate printr-un venerabil boier velit, cu barbă patriarhală, purtând cu demnitate ișlicul enorm, caftanul și anteriorul înflorat, și un tânăr, suplu și fercheș ofițer, în uniformă-i elegantă, de tăietură europeană, admirând împreună vederea ce li se deschidea în fața ochilor din vârful Dealului Mitropoliei.

Dacă uniforma militară a fost mai ușor acceptată, datorită ceacoului asemănător cu ișlicul, nu același lucru s-a întâmplat cu pălăriile. Chiar Barabás a mediat procurarea unui țilindru pentru unul dintre amicii săi care hotărâse să treacă la costumele moderne dar, după ce l-a încercat și s-a privit în oglindă, neobișnuit cu noul său aspect, a refuzat să-l mai poarte: „Obedeau, un prieten al meu, care ajunsese să poarte pantaloni, cizme și șapcă în urma îndemnului prietenilor săi, voind să se modernizeze cu totul și-a comandat un frac din stofa cea mai fină, iar cilindru i-am comandat eu din Sibiu, de la renumitul Bayer. Îmbrăcându-se apoi de probă cu jobenul pe cap, s-a simțit atât de străin în costumele acestea moderne în fața oglinzii, încât a trântit cilindrul la pământ și nu s-a putut îndupleca să-l poarte, așa că l-a dăruit tot unui prieten mai puțin conservativ”²⁷.

Cei care umblau deja îmbrăcați în „haine nemțești” aveau mari dificultăți în a se obișnui cu ele: se simțeau strânși ca într-un corset și nu erau deloc în largul lor după o trecere atât de bruscă de la veșmintele largi, din materiale moi și răcoroase, la cămașa scrobită, scorțoasă, la vesta și fracul sau redingota pe talie, îmbumbate până sub bărbie, cu gâtul strâns într-o cravată rulată de mai multe ori în jurul său. Purtătorii au trebuit să-și schimbe comportamentul, să devină mai sobri, mai reținuți, mai reci și să facă gesturi măsurate. Fin observator al realităților românești dintr-o epocă de tranziție, Alecu Russo nota: „În relațiile sociale schimbarea a fost mai mare, mai simțitoare, fracul a introdus dignitatea, pantalonul a silit oamenii a-și măsura coloveranțiile ce le făcea celor de la care aștepta vreun folos. Straiul oriental, moale, larg, se pleca la tot soiul de îndoială... straiul de astăzi, prins în curăle, supiele, gâtul dezgrumat de legătură, împiedică îndoirile de șale și de cap; de voie, de nevoie, oamenii sunt siliți a nu se pleca pe cât poate ar vrea... între doi oameni cu frac, pantaloni și pălărie, pas de cunoaște care îi de viță, care îi om nou; educația și pantalonul au astupat șanțurile ce despărțea clasele boierești”²⁸.

La același efort de adaptare erau obligați și de noul mobilier care fusese introdus în case odată cu noua modă. În timpul fanarioșilor, camerele aveau câte un divan, lung

²⁶ *Amintirile Colonelului Lăcusteanu*, Publicate și adnotate de Radu Crutcescu, București 1935, p. 51.

²⁷ Dr. Andrei Veress – *op. cit.*, p. 24.

²⁸ Alecu Russo – *op. cit.*, p. 51.

și lat, pe fiecare din cele trei laturi, și nimic altceva. Boierul își petrecea întregul timp tolănit acolo, între perne: primea oaspeți – care erau poștiți să se întindă lângă el –, dădea audiențe, rezolva pricini judiciare, se ospăta, își lua dulceața și cafeaua și fuma din lungul său ciubuc, cât era ziua de lungă; noaptea se culca tot acolo. Așa îl prezintă Charles Doussault pe baș-boierul Iordache Filipescu într-una din schițele sale făcute la București în anii patruzeci ai secolului trecut: stând turcește pe divanul său, într-o mână cu mătăniile iar în cealaltă cu tija din lemn de cireș a ciubucului. Și străinii accesaseră la același mod de viață. Același artist a desenat interiorul locuinței unui consul străin – poate cel francez, Adolphe Billecocq, mare prieten al românilor și inițiatorul publicării de către revista „L’Illustration” a celebrului *Album Moldo-Valaque*, în 1848, unde și apare imaginea de care ne ocupăm. Consulul, îmbrăcat în redingotă, stă trântit pe un divan, așteptând să fie servit de cafegiul în fustanelă, cu cepchen și turban, ce poartă în mână tava cu filigeanul de cafea, în vreme ce, un ciubucciu cu fes, îi pregătește narghileaua. În afara unui tablou pe perete – ce prezintă un peisaj – camera nu mai are nici o altă mobilă sau ornament (exceptând stucatura de perfect gust oriental ce acoperă arcadele și pilaștrii). Dar străinii se deprindeau ușor cu aceste spații goale pe care le puteau amenaja după pofta inimii. Chiar Barabás a închiriat două camere la fel de goale, cu divanul aferent, în care și-a creat un mediu agreabil de trai și de lucru: „În partea de spre apus a odăii aflându-se după moda turcească o ridicătură de vreo două palme, jos cu niște sertare mari, le-am întrebuințat pentru haine, iar ridicătura acoperind-o cu o pânză de bumbac ieftină, cu niște flori, în capul ei mi-am făcut patul. Apoi căpătând de la găzdoaie o masă cu trei scaune și un sfeșnic de alamă m-am gătit curând cu locuința. În odaia vecină aflându-se asemenea o podeală turcească de divan, am lăsat-o pentru rândușul meu român, pe care l-am luat”²⁹. În timpul șederii sale la București, pictorul ungur constata neobișnuința localnicilor, fie ei chiar din înalta societate, cu mobilierul de tip occidental; scaune, mese, canapele, fotolii și banchete fuseseră importate din Apus dar locatarii arar le foloseau – și numai în prezența oaspeților străini – ei fiind mai deprinși să stea turcește, fie și pe jos în lipsa sofalei sau a covorului gros și moale de altădată. Și cum ișlicul sau cealmaua nu erau niciodată scoase de pe cap, artistul a fost prezent într-o societate unde nimeni nu-și lăsase șilindrul la intrarea în cameră, fapt povestit cu mult umor în autobiografia sa: „Tot modei europene a căzut jertfă și barba frumoasă, neagră, a lui Cantacuzeno, cu care eram bine. Acest boier avea un cap de o rară frumusețe și mă durea sufletul când a trebuit să-și rază barba, care nu se potrivea deloc cu costumele său francez. Aparținând și el înaltei aristocrații române, se cerea să imiteze mod europeană și deoarece casa sa era frecventată și de generalii ruși, și-a aranjat-o cu mobile moderne, căci portul european nu prea să potrivea cu divanele turcești late, pe cari oamenii să așternau fără papuci. Vizitându-l odată după această metamorfoză, de abea mi-am putut reține râsul intrând în odaia lui, unde am văzut vreo zece boieri fumând din niște ciubucuri lungi, însă șezând fiecare turcește lângă câte un scaun pe jos, dar cu jobenul pe cap și cu aripile fracului tăvălite pe dușumelele odăii!

²⁹ Dr. Andrei Veress – *op. cit.*, p. 20.

Cantacuzeno ședea pe canapea, însă celorlalți boieri le venea mai bine să stea pe pământ cu picioarele încrucișate după moda veche și fiindcă pe atunci nici turbanul nu se lua de pe cap, uitaseră să-și ia jobenul. Această scenă era așa de ridicolă încât ar fi meritat să o desenez”³⁰.

Cu doar opt ani înaintea venirii lui Barabás la București, Grigore IV Ghica, exasperat de puternica și alarmanta intruziune a „hainelor nemțești” în Țara Românească, a dat, pe 27 iulie 1823, o ordonanță prin care, toți supușii români care o purtau erau somați să renunțe la ele în termen de trei zile, altfel expunându-se la aspră pedeapsă³¹. Cât a fost luată în serios această hotărâre anacronică nu se poate ști. Cert este că noua modă nu a putut fi oprită să prolifereze. În primăvara anului 1828, la izbucnirea războiului ruso-turc, când se zvonise că vin trupele țariste și degringolada pusese din nou stăpânire pe țară, ca în vremea zaverei, boierimea începuse să plece în bejenie, peste munți. Ion Ghica observase atunci printre pribegi” (...) tineri coconași și negustori îmbrăcați care turcește care nemțește”³². Versantilismul românilor care voiau să fie la modă dar și în concordanță cu viziunea guvernanților față de port este descrisă, în chip savuros, de Costache Negruzzi: „Coconul Andronache era unul dintr-acei oameni din norocire rari, adevărați cameleoni a societății, care-și prifac sufletul și portul după vreme și împregiurări. Așadar, până acum de cinci ori își schimbă hainele. Întâi la 1812 și-a ras barba și s-a îmbrăcat europenește. Pe urmă, în vremea d. Calimah, luă iar costiumul lung. La 1821 bejănărind, îmbracă iarăși fracul și își rase și mustețile. Înturnându-se, iar luă șlicul. Apoi la 1828, apucă din nou fracul, își lăsă favoriți mari și barbetă, și puse și ochilari. Zice că nu se va mai schimba, dar putem să-l credem?”³³.

Un alt filon important de pătrundere a modei occidentale au fost negustorii străini stabiliți în orașe, consulii puterilor garante, preceptorii copiilor de familii boierești, refugiații politici (francezi regaliști ca arhitectul Xavier Villacrosse și miniaturistul Henri de Mondonville, sau adepți ai împăratului Napoleon I, după căderea acestuia, precum frații Antoine și Barthélemy Bacheville sau Victor Cuénim; sau italieni, precum carbonarul Nicolo Livaditti), pictorii peregrini și prea pușinii români care studiaseră în străinătate. Plasticienii au avut un rol hotărâtor în obișnuirea pământenilor cu vestimentația apuseană. Ei erau, fără excepție, oameni eleganți, stilați, de lume, companii agreabile și căutate de înalta societate a Capitalei, ce deveniseră adevărați arbitrii ai modei. Prin fața sevaletului lor se prinda întreaga protipendadă care, receptivă la nou, le adopta costumația în cele mai mici detalii, ei folosind de etalon, de jurnal de modă sosit direct de la sursă, din marile metropole europene. Mihail Töpler, Carol Wahlstein, Josef August Schoefft, Anton Chladek, Constantin Lecca, Carol Szathmari și, fără îndoială, Barabás Miklos, au contribuit la introducerea Țărilor Române în concertul

³⁰ Ibidem, p. 24–25; Al. Alexianu – *Mode și veșminte din trecut*, Editura Meridiane, București 1971, vol. II, p. 265–266.

³¹ Al. Alexianu – *op. cit.*, p. 262.

³² Ion Ghica – *Teodor Diamant*, în *op. cit.*, p. 144.

³³ Const. Negruzzi – *Au mai pășit-o și alții*, în *Opere alese*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955, p. 89.

européen al modelor și gusturilor erei moderne³⁴. Cu ochiul său avizat, Barabás a fost martorul atent și obiectiv al tuturor acestor schimbări, consemnându-le, cu har, prin cuvânt și imagine, pentru generațiile viitoare.

SUMMARY

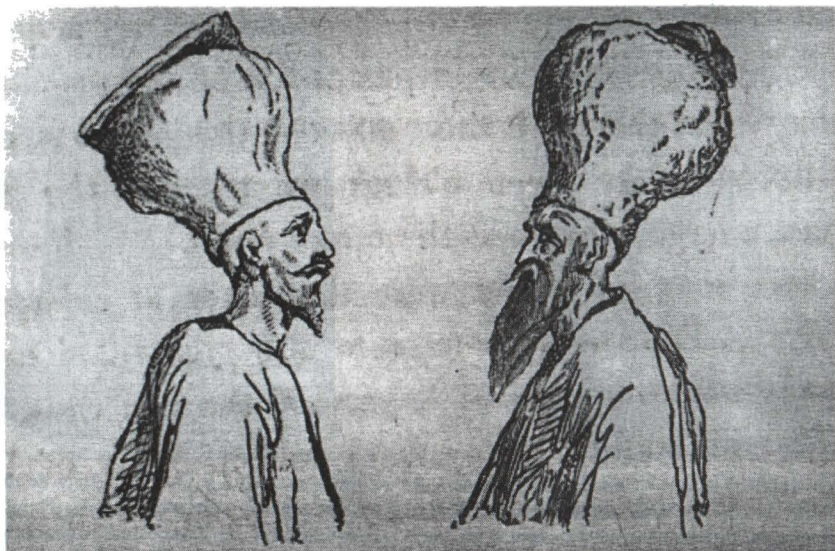
Barabás Miklós, Witness of the Romanian High Society Modernization at the Beginning of the 19th Century

The Transylvanian painter Barabás Miklos arrived in Bucharest by the fall of 1831, where he found a society at the peak of changing. Yet, the shift from the Oriental habits and vestments to the Occidental ones was going on difficultly enough, as the great boyars (noblemen) did not find it very easy to give up their marks of authority, visible from a distance and stressing their prestige. Various clothing items, picturesque in aspect and denomination, were accompanied by their wearing somptuous beards only allowed to be worn by courtsmen and high officials. In spite of their traditionalism, the presence of the Russian troops, under the supervision of General Pavel Kiseleff imposed the modernization (Occidentalization) of the Romania officials' costumes, during the Organic Regulation period,. Hence, all who wanted a position in the Administration, had to shave off the beard and put on the European black dress coat.

Barabás Miklos closely observed the changes he recorded with accuracy and humour. His observations have a special documentary value, and his drawings perfectly illustrate his memorialistic notes.

³⁴ Adrian-Silvan Ionescu – *Pătrunderea modei occidentale în vestimentația românească la începutul secolului al XIX-lea*, „Revista Muzeelor” nr. 5/1990; *Idem* – *Moda românească 1790–1850, între Stambul și Paris*, Editura Maiko, București, 2001.

Sir Robert Ker Porter – Domnitorul Alexandru Suțu,
1820, după *Travels....*, London, 1822, vol. II.

Sir Robert Porter – Portrete de boieri de rangul II și I, 1820 după *Travels....*, London, 1822, vol. II.

August von Henikstein – Boieri de rangul I și domnitorul Țării Românești, Grigore IV Ghica (al doilea din dreapta purtând pe cap tarabolos), acuarelă, Biblioteca Academiei Române (B.A.R.).

Monogramistul R.G.A.B. – Cocon, acuarelă, B.A.R. Peste antierul de cetare vărgat, strâns în brâu, tânărul fiu de boier poartă o fermeneaua iar pe cap are înfășurat un tarabolos din șal scump de cașmir.

Monogramistul R.G.A.B. – Boier de rangul III, „concepist”, acuarelă, B.A.R. Halatul ușor, neîmblănit, se lua peste fermeneaua scurtă, îmbrăcată peste anierul strâns la mijloc de brâu iar pe cap se purta ișlic tronconic.

Anonim – Domnitorul Grigore IV Ghica (1822–1828), ulei pe pânză, Muzeul Național de Istorie. Gugiumanul de samur avea fundul din postav alb – culoare rezervată familiei domnești – la fel ca și cabanița îmblănită tot cu samur.

Anonim – Costache Grigore Ghica poreclit Beizadea Tingirică, ca 1827, pastel, Muzeul Municipiului București (M.M.B.). Poartă cepchen bogat brodat cu fir și tarabolos din șal persan.

Anonim – Beizadea Scarlat Ghica, ca 1827, pastel, M.M.B. Deși prea tânăr pentru a fi căștănit, totuși, ca fiu de domn, purta giubea îmblănită, brâu cu hanger cu mâner de metal prețios, cizelat, iar pe cap comodul tarabolos din șal scump.

Anonim – Marele vornic Mihail Gheorghe Manu, ulei pe pânză, Muzeul Național de Artă (M.N.A.). Pe cap poartă ișlicul globular specific boierilor veliți.

Anton Chladek – Marele vornic Alexandru Vilara, ulei pe pânză, M.N.A. Simpatizant al rușilor, a fost ales membru în comisia de întocmire a Regulamentului Organic. La gât și pe piept poartă două decorații rusești.

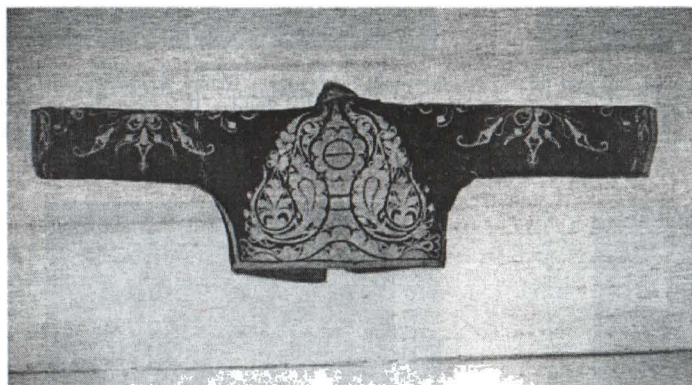
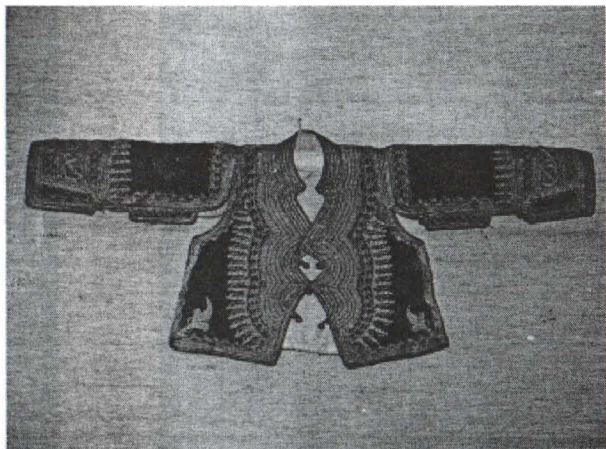

Anonim – Negustorul Aredio Sochin, ca. 1830, ulei pe pânză, M.M.B. După 1830 reglementările vestimentare nu mai erau atât de stricte, așa că un negustor bogat se putea îmbrăca la fel ca un boier de rangul II sau III fără teamă de pedeapsă.

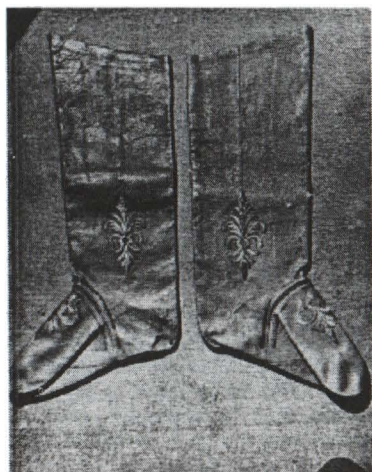

Constantin Lecca – Paharnicul Gheorghe Coțofeanu, otocârmuitor al Județului Romanai, 1833, ulei pe pânză, colecție N. Racottă.

Cepchen de copil, catifea, broderie
de fir metalic, M.M.B.

Fermenea (spate), postav,
broderie de fir metalic,
M.M.B.

Meși, piele roșie, broderie de fir
metalic, M.M.B.

Anonim – Zoe Moruzi, ulei pe pânză, colecția dr. Mircea Petrescu. Talia foarte sus era caracteristică acelei epoci; în păr se prindeau bijuterii și pene.

Giovanni Schiavoni – Tânăra boieroaică, ulei pe pânză, colecția Ion Sturdza. Pe creștet are prins un taler acoperit cu catifea roșie și decorat cu perluțe de care atârnă un văl galben ce-i cade pe umeri.

Pavlu Diorcovici – Safta Castrîșoia, 6 aprilie 1825, ulei pe pânză, colecția Al. Rălescu. Rochia are talia sus și mânecile bufante, pe cap poartă un turban iar pe umeri un șal de cașmir.

Anton Chladek – Ana Vlădoianu, ca 1835, ulei pe pânză, colecția N. Racottă. Rochia de bal, albă și mult decoltată, are o „berthă” de dantelă fină ce acoperă vag umerii și brațele. Dacă la gât nu are decât o cruciuliță de nestemate iar la decolteu o broșă, în schimb ambele încheieturi îi sunt împodobite cu mai multe brățări.

Barabás Miklos – Generalul conte Pavel Dimitrievici Kiseleff, Prezidentul plenipotent al Principatelor Moldova și Țara Românească, litografie, Biblioteca Academiei Române (M.N.A.).

Anonim – Generalul conte Alexandre de Langeron, critic aspru al moravurilor în plină schimbare din ținuturile românești.

Constantin Lecca – Ștefan Goleșcu, ofițer în Miliția Țării Românești, litografie, B.A.R.

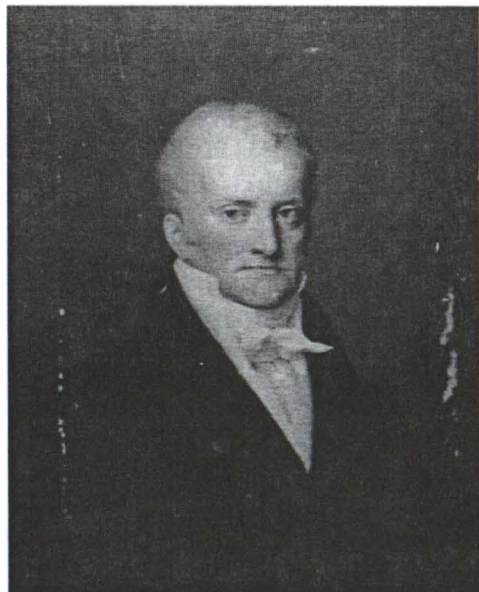
Alexandru Asaky – Gheorghe Codreanu, căpitan în infanteria Moldovei, litografie, Biblioteca Centrală Universitară Cluj.

Ion Negulici – Barbu Dimitrie Slătineanu, ulei pe pânză, colecție particulară. Deși poartă în continuare giubea împlănită și o fermeneă închisă cu bumbi metalici, domnul încearcă să se modernizeze prin adoptarea cămășii cu guler înalt și a legăturii de gât pe lângă cultivarea favoriților și a mustății.

Anonim – Dr. Constantin Caracș, arhiiatros al Bucureștilor, ulei pe pânză, colecția Ana Hariton.

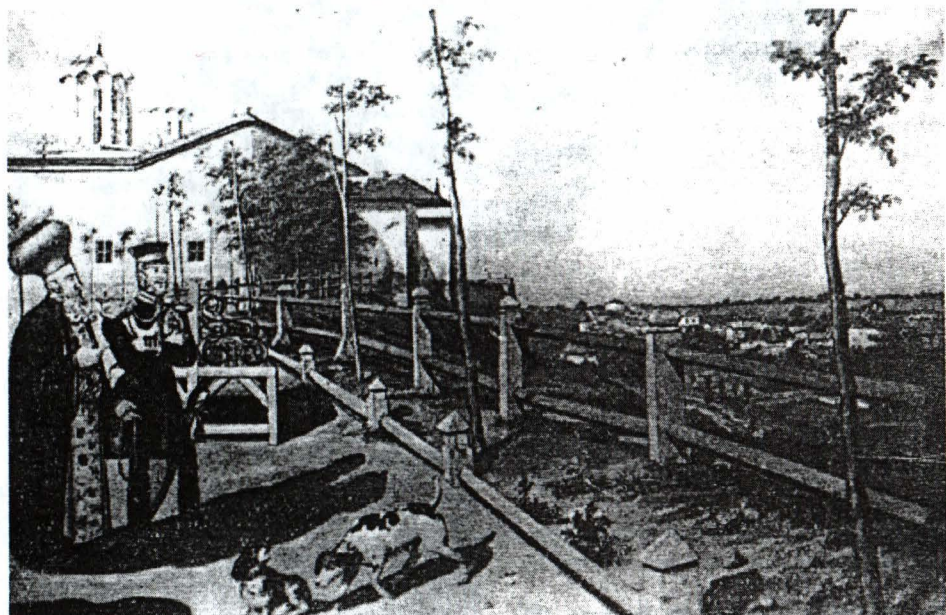

Anonim – Flëshaken von Hacknau, consul al Austriei și îputernicit al Angliei la București, 1820, ulei pe pânză, colecția Camelia Popescu.

Anonim – Negustorul Fotie Vasiliu, 1825, ulei pe pânză, M.M.B. Deși era doar un negustor, Fotie Vasiliu accedase, cu curaj, la noua modă occidentală care îl diferenția atât de mult cu conaționalii săi.

Barabás Miklos – Aga Iancu Filipescu, tuș, 1887, Magyar Nemzeti Galéria Budapest (M.N.G. Bp.) Elocvent exemplu de indecizie în a adopta veșmintele occidentale concretizat într-un melanj: anterior, brâu și halat ca în vechime, pantaloni căzăcești, largi, în locul șalvarilor, cizme în locul papucilor și șapcă în locul ișlicului sau al tarabolosului.

Barabás Miklos – Bucureștii în anul 1832, acuarelă.

Barabás Miklos – Albaneză din București, 1831,
creion, M.N.G.Bp.

Barabás Miklos – Albaneză din București, 1831,
creion, M.N.G.Bp.

Barabás

Barabás Miklos – Autoportret, 1839, acuarelă pe fildeș, M.N.G.Bp. Tânăr, elegant, rafinat și curtenitor, Barabás a cucerit protipendada bucureșteană cu talentul și cu manierele sale ireproșabile.